

Moč narave za odporna naselja in skupnosti

Ob predstavitvi nove publikacije MOČ NARAVE ZA ODPORNA NASELJA IN SKUPNOSTI o pomenu zelenih površin za prilagajanje naselij podnebnim spremembam je Inštitut za politike prostora – IPoP opozoril tudi na pobudo za zaščito odraslih dreves v urbanem okolju in začel s kampanjo za pristop občin k ohranjanju živih mej in urejanju novih v urbanih okoljih.

Klimatologinja **dr. Lučka Kajfež Bogataj** je v predgovoru zapisala, da sta za odziv na številne okoljske izzive pomembni sestavini dolgoročnih rešitev krepitev povezave med znanostjo, politiko in družbo ter sodelovanje državljanov. "Spremembe bo treba izpeljati tudi v politiki držav, regij in mest. Politika mora imeti vizijo trajnostnega razvoja in obenem upoštevati znanja, ki so na voljo. Spodbujati mora inovacije in izboljšati upravljanje tako na gospodarskem kot na družbenem področju. Potrebni so štirje pristopi in sicer blaženje, prilagajanje, preprečevanje ter obnavljanje."

V novi publikaciji MOČ NARAVE ZA ODPORNA NASELJA IN SKUPNOSTI smo v IPoP zbrali obstoječa znanja in ugotovitve glede koristi zelenih površin za življenje ljudi ter urejanja javnih zelenih površin kot pomembne javne infrastrukture v slovenski zakonodaji in praksi.

Pomen zelenih površin in dreves v mestih se zaradi podnebnih sprememb povečuje. Podnebni ukrepi Evropske unije štejejo varovanje in krepitev narave za ključni ukrep blaženja in prilagajanja, v številnih državah in občinah po svetu sta ohranjanje narave in krepitev biotske pestrosti že vodilno izhodišče za urejanje javnih in drugih zelenih površin. Zelene površine prispevajo k zdravju in dobremu počutju ljudi, krepijo povezanost skupnosti, uravnavajo lokalno klimo in mikroklimo, zadržujejo padavinske vode in preprečujejo urbane poplave, uravnavajo kakovost zraka, zadržujejo hrup, so ponor ogljika in oživljajo tudi zapuščena in degradirana območja ter ustvarjajo podobo in vrednost prostora. Analize so tudi pokazale, da je urejanje ekonomsko učinkovito, saj so denimo različne investicije za potrebe urejanja parkov praviloma manjše od koristi, ki jih ti prinašajo ljudem, okolju in naravi, zelene in ozelenjene površine pa zagotavljajo tudi prihranke pri stroških za hlajenje in ogrevanje ter druge ekonomske koristi.

V Glasgowu na Škotskem je povečanje zelenih površin za do 20 % celotne površine naselja znižalo povprečno temperaturo zraka za do 2 °C. Izjemnega pomena so odrasla drevesa in drevesne krošnje, ki ponujajo naravno senco, modro zelena infrastruktura pa je tudi prepoznana kot najbolj učinkovita rešitev pri blaženju posledic nalivov in urbanih poplav.

Zelene površine prispevajo tako k duševnemu kot k fizičnemu zdravju. Profesor Mark Nieuwenhuijsen je oktobra 2021 za barcelonski Inštitut za globalno zdravje (ISGlobal Barcelona) predstavil raziskavo med 1000 mesti v 31 državah, ki omenja, da bi mesta lahko preprečila do 43 000 prezgodnjih smrti letno, že samo če bi zagotovila svojim prebivalcem zelene površine v skladu s priporočili Svetovne zdravstvene organizacije (zagotovitev vsakomur dostopno – 300 m od stanovanja – vsaj pol hektarja veliko urejeno zeleno površino za regeneracijo in rekreacijo).

Žal sistem urejanja javnih zelenih površin v urbanem okolju v Sloveniji ni prilagojen novim potrebam in ni pripravljen na nove izzive. Prevelike razlike obstajajo med načrtovanjem in upravljanjem ter med

različnimi občinami ob resni sistemski zapostavljenosti komunalne dejavnosti urejanje javnih površin. Strategija prostorskega razvoja Slovenije obljublja do leta 2050 vsaj 40 % zelenih površin v vseh urbanih naseljih in največ 5 minutno peš oddaljenost (300 m) vsakega stanovanja do javne oziroma javno dostopne zelene površine večje od pol hektara. Nedvomno so zadostne količine javnih (zelenih) površin v javnem interesu vseh. So pa tudi nerealizirana in pogosto zanemarjena zakonska obveznost. Na javnih površinah se izvaja obvezna občinska javna služba varstva okolja, a področja vlada še po skoraj 30 letih ni primerno uredila, s čimer prepušča vse breme nalog in izzivov občinam. Neprimernost takega pristopa je v urbanem prostoru slovenskih občin najbolj zaznavna pri varstvu, zaščiti in strokovnem ravnanju z velikimi, odraslimi in starajočimi se drevesi, ki prinašajo urbanemu okolju največ ekosistemskih koristi.

Ob tem velja poudariti, da imajo občine že danes vse vzvode, da bi lahko uveljavile bolj ambiciozne strokovne standarde varovanja in vzdrževanja zelenih površin in dreves na vseh zemljiščih, tudi zasebnih. V želji po krepitvi sodelovanja med javnimi oblastmi in prebivalci zato predstavljamo novo pobudo Za žive meje!, ki spodbuja k ohranjanju in urejanju novih živih mej. Na videz preprosta rešitev in neformalno organiziran način urejanja prostora in zelenih površin s saditvijo grmovnih rastlin v zaporedne nize po pet ali več rastlin ima lahko veliko zanimivih koristi za lastnike, mejaše in lokalno okolje. Žive meje so hkrati tesno povezane z našo kulturo bivanja in urejanja urbanega prostora, s tradicijo omejevanja posesti in demonstracijami okusa ter z velikim potencialom za ohranjanje biotske pestrosti, krepitev lokalnih ekosistemov in prispevek k podnebni odpornosti lokalnega okolja. V Britaniji so raziskave pred 10 leti pokazale, da bi lahko za 40 % več živih mej v odprti in urbani krajini ključno doprineslo k prizadevanjem države za ogljično nevtralnost do 2050.

Izjava: dr. Maja Simoneti

Pomen javnih in drugih zelenih površin se pod vplivom podnebnih sprememb in drugih izzivov prihodnosti močno povečuje. Lokalne skupnosti potrebujejo za učinkovito zadovoljevanje svojih potreb po koristih zelenih površin vedno več kapacitet in znanja in zato še posebno manjše občine potrebujejo sistemsko in strukturno podporo države in medsebojno povezovanje. S pobudama Za drevesa in Za žive meje skuša Mreža za prostor po svoje prispevati k razvoju sistemskih rešitev in dobre prakse povezovanja.

Izjava: Senka Šifkovič

Tudi Evropsko sodišče za človekove pravice je v svojih odločitvah upošteva naraščajoči pomen javnih interesov varstva okolja, narave in javnega zdravja, zato celo nekatere temeljne pravice, kot je lastništvo, ne bi smele imeti prednosti pred varstvom okolja, če take ukrepe določi država z zakoni.

Kontakt za dodatne informacije:

Maja Simoneti, maja.simoneti@ipop.si

Senka Šifkovič, senka.sifkovic@ipop.si